

BOHUSLÄNS MUSEUM

arkeologi

Arkeologisk utredning på Nordkoster 1:59 m fl

Arkeologisk utredning
Tjärnö socken, Strömstad kommun

Åsa Algotsson/Ingela Lundin

BOHUSLÄNS

BOHUSLÄNS MUSEUM

BOHUSLÄNS

MUSEUM

MUSEUM

Rapport 2006:36

MUSEUM

Arkeologisk utredning på Nordkoster 1:59, m.fl.

Arkeologisk utredning

Tjörnö socken, Strömstad kommun, Västra Götalands län

Bohusläns museum

RAPPORT 2006:36

ISSN 1650-3368

Manusförfattare Ingela Lundin/Åsa Algotsson

Layout och grafisk design Pia Hansson (omslag), Pia Claesson, Gabriella Kalmar (inläga)

Redigering Pia Claesson

Tryck och distribution Bohusläns museum

Kartor godkända från sekretessynpunkt för spridning Lantmäteriverket 2006-08-10. Dnr 601-2006/1439.

BOHUSLÄNS MUSEUM

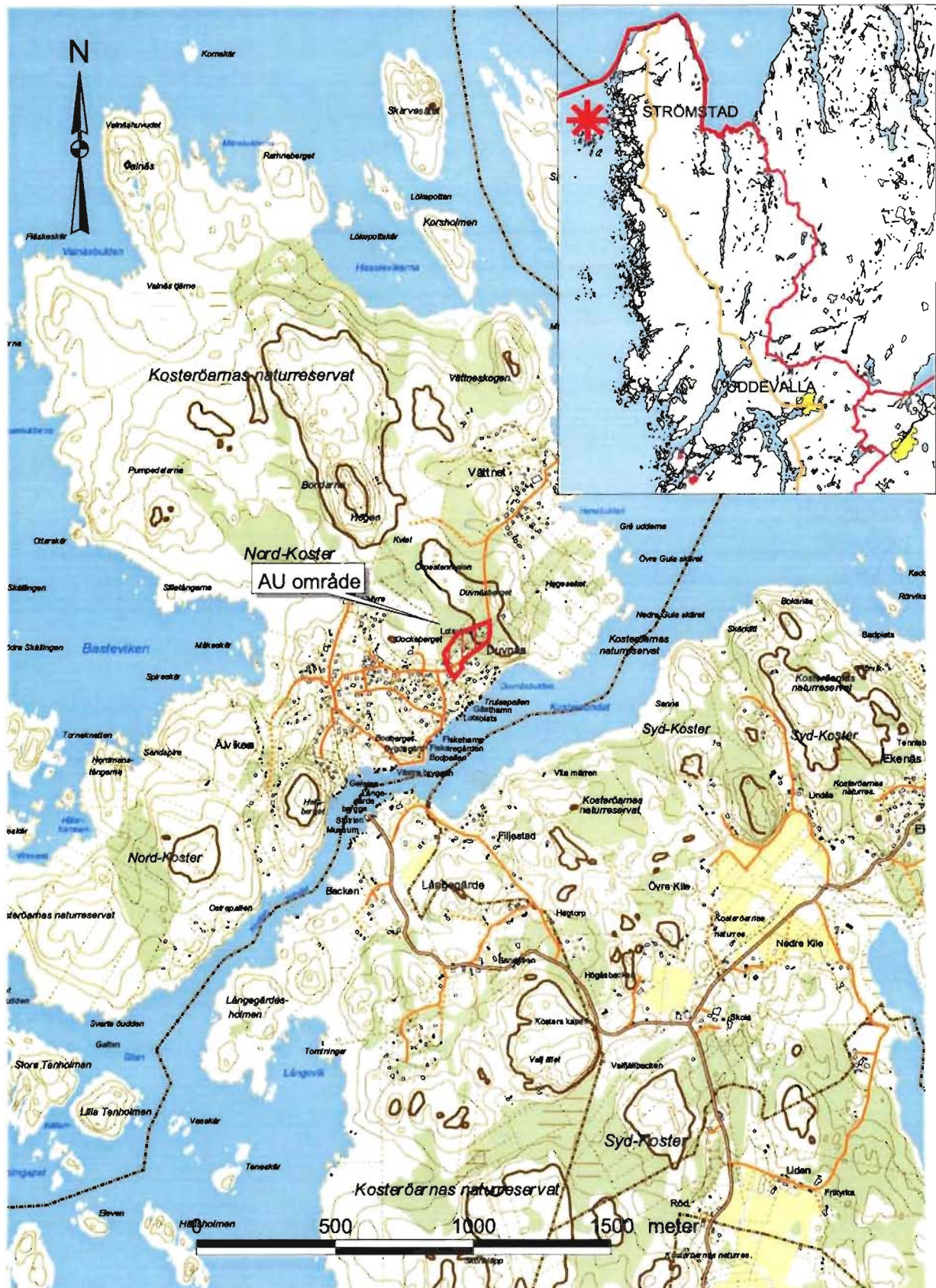
Museigatan 1, Box 403, 451 19 Uddevalla

tel 0522-656500, fax 0522-656505

www.bohusmus.se

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	5
LANDSKAPSBILD	5
NATURLANDSKAP OCH KULTURLANDSKAP	5
FORNLÄMNINGSMILJÖ	5
METODIK	6
RESULTAT	6
DEL AV BOPLATS?	7
GROP I KLAPPER	8
SLUTSATS	8
ÅTGÄRDSFÖRSLAG	9
UTLÅTANDE	9
REFERENSER	10
OTRYCKTA KÄLLOR	10
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	11
FIGURFÖRTECKNING	12
BILAGOR	12

Figur 1: Utdrag ur fastighetskartan 9084, skala 1:20 000, med undersökningsområdet markerat. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning 2006-08-10. Dnr 601-2006/1439

Sammanfattning

Bohusläns museum utförde en arkeologisk utredning under en dag i april år 2001 inom fastigheterna Nordkoster 1:59 m. fl., Tjärnö socken, Strömstads kommun, Västra Götalands län. Anledningen var att ett nytt bostadsområde skulle planläggas.

I utredningsområdets sydvästligaste del framkom ett flertal fynd av bearbetad flinta och en knacksten. En kokgrop samt rester av ett fyndförande kulturlager visar att det här funnits en mindre förhistorisk boplats, vilken sannolikt varit strandnära. Dateringen bör ligga inom tidsavsnittet yngre stenålder till järnålder.

Bakgrund

Med anledning av upprättande av detaljplan för ett nytt bostadsområde på fastigheterna Nordkoster 1:59 m. fl., Tjärnö socken, Strömstads kommun, Västra Götalands län, utförde Bohusläns museum en arkeologisk utredning under en dag i april år 2001. Uppdragsgivare och kostnadsansvarig var Göran Lyth, Reservatet på Nordkoster AB, enligt Länsstyrelsens beslut dnr 220-17328-2001.

Utredningen syftade till att fastställa om tidigare okända fasta fornlämningar fanns inom planområdet.

Landskapsbild

Naturlandskap och kulturlandskap

Nordkoster kännetecknas av ett kargt ljungheds- och hållmarkslandskap genomskuret av trånga raviner och dalsänkor. De norra delarna av Nordkoster utgör ett av länets finaste och bäst bevarade exempel på väl hävdade utmarksbeten. Här finns en mycket artrik flora. På Sydkoster finns utöver ett vackert landskap även väl bevarad äldre bebyggelse med tillhörande odlingslandskap vars struktur till väsentliga delar härstammar från 1800- till tidigt 1900-tal (Länsstyrelsen, mfl 1995, s164).

Utredningsområdet var beläget i utkanten av nordkosters befintliga bebyggelse på sydöstra sidan av ön och var ca 200 x 100 meter stort. Höjden över havet ligger på mellan 10 – 25 meter. Norra delen av utredningsområdet består huvudsakligen av hållmark i anslutning till klapperfält. I de lägre partierna, vilka mot sydväst övergår till sandmark med inslag av större block, var området tätt bevuxet med lövskog.

Fornlämningsmiljö

Kosteröarna har ett förhållandevis litet antal kända fornlämningar. Ett tjugotal lämningar finns upptagna i fornlämningsregistret, varav ungefär fem kan sägas

vara av förhistoriskt ursprung. Det är rester efter tre rösen, en förhistorisk boplatz och en grop i klapper. Av resterande är många inskrivna som tveksamma fornlämningar vars ursprung förmodligen är av betydligt yngre datum.

Kosteröarna samt omkringliggande holmar och skär omfattades ej av revideringsinventeringen som genomfördes under 1990-talet, och kan således innehålla ett stort antal för oss okända lämningar av förhistoriskt/kulturhistoriskt ursprung.

Under 1994 utfördes en arkeologisk utredning av Bohusläns museum på Sydkoster inom fastigheten Kosters-Röd 1:7 (Ortman 1994:18). Anledningen var att det skulle upprättas en detaljplan för bostadsbebyggelse i området. Vid utredningen påträffades förhistoriska boplatzlämningar i form av två kokgropar eller större stolphål med skörbränd sten och kol, samt enstaka slagen flinta i intilliggande provgropar. Kokgroparna/stolphålen daterades med hjälp av ^{14}C till äldre respektive yngre bronsålder.

Metodik

Utredningen inleddes med en okulär besiktning av planområdet. Därefter handgrävdes ett tiotal provgropar och nio schakt grävdes med hjälp av maskin med en skopbredd på 1,2 meter. Schakt, provgropar och anläggningar mättes in med hjälp av GPS, och beskrevs i text. Ett par schakt och enstaka anläggningar dokumenterades med hjälp av digitala foton. Ett kolprov insamlades ur kokgruppen (A1), men medel för en ^{14}C -analys fanns inte inräknad i kostnaderna. Provet har tillvaratagits för eventuella framtida analyser.

Resultat

I den sandiga marken drogs nio maskinschakt (se plankarta fig 2). Två utav schakten, 8 och 9 finns inte med på kartan då de ej mättes in. Schakten var 1,2 meter breda och två av schakten utvidgades till större ytor (S3 och S4). Schakten var mellan 0,15 - 0,4 meter djupa. De två utvidgade schaktens ytor var 11 m² respektive 18 m² stora. Utav nio schakt var tre fyndförande (S2, S3 och S4) (se bilaga 1). Sammanlagt påträffades 78 fynd, mest flinta, men även ett tiotal bitar slagen kvarts, en knacksten och ett bergartsavslag (se bilaga 3).

Inom bergs- och klapperstensområdet, där maskin inte var möjlig att använda, grävdes 9 provgropar, sammanlagt i undersökningsområdet grävdes 12 provgropar, 0,5 x 0,5 meter stora och mellan 0,1 - 0,3 meter djupa. I två av provgroparna i klapperstensområdet fanns enstaka svallade flintor samt recenta fynd. Fynden från dessa gropar tillvaratogs inte. Resterande provgropar var fyndtomma.

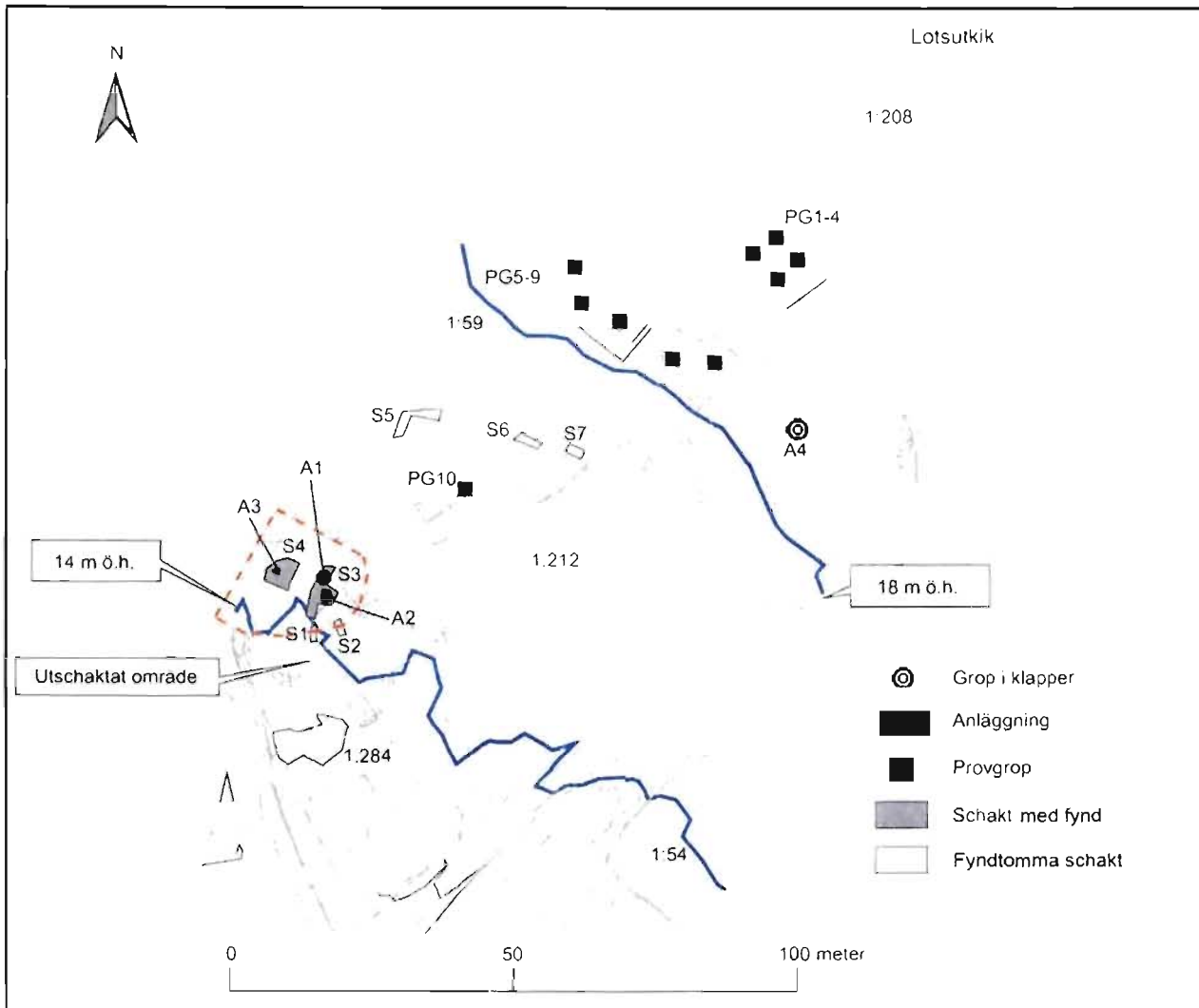

Fig. 2, Planområdet med inmätta schakt, provgropar och anläggningar. Observera att schakt 8 och 9 ej mättes in. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2006-08-15 (Dnr 601-2006/1462).

Del av boplats?

I områdets sydvästligaste del påträffades ett flertal fynd av bearbetad flinta samt en knacksten.

En kokgrop (A1) ca 0,6 x 0,8 meter i diameter, och 0,45 meter djup, påträffades i schakt 3. Strax sydöst om kokgruppen fanns ett 0,9 x 0,8 meter stort, fyndförande gråbrunt sandlager /kulturlager (A2) med en halvmåneformad koncentration av ett 50-tal skärviga, ca. 0,07-0,1 meter stora stenar och brända flintavslag.

I schakt 4 fanns på ca 0,1 meter djup en koncentration av flintavslag (A3) inom en 0,3 x 0,2 meter stor yta. Det fyndförande sandlagret var ca 0,03 meter tjockt.

Övriga schakt var fyndtomma.

Av anläggningar och fynd att döma kan detta vara en mindre del av en förhistorisk boplats (alternativt tillfällig aktivitetsyta) belägen i närhet av den forntida stranden. Topografiskt sett kan denna boplats mycket väl fortsätta utanför planområdet åt väster, på intilliggande fastighet Nordkoster 1:9.

Söder om planområdet var marken störd av tidigare schaktning i samband med täktarbete vilket avgränsade boplatsen åt detta håll.

Grop i klapper

Inom planområdets nordöstra del fanns en anläggning (A4) bestående av en rundoval grop, 3 x 3 m, ca. 0,5 meter djup och omgiven av en vall av klappersten. Anläggningen låg i blockig, klappersten, bestående av mellan 0,5 x 0,7 -1 meter stora stenar. Inga fynd eller andra detaljer påträffades vid provgrävning i anläggningen som kunde fastställa dess funktion eller ålder.

Slutsats

De fyra fyndförande schakten (S1-S4) i planområdets sydvästra del drogs inom ett väl avgränsat område på ungefär 20 x 20 meter i en mot sydväst svagt sluttande sandig gip. Nivån över havet ligger här på ca 14 -15 meter. Mot norr avgränsas området av blockig terräng, med klappersten och berghällar i dagen. Sydväst om planområdet finns idag bebyggda tomter. Mellan de sydligast belägna schakten och de bebyggda tomterna är marken omörd till följd av sentida urschaktning.

Fynd och anläggningar visar spår efter mindre förhistorisk boplats, vilken sannolikt varit strandnära. Anläggningarna och fynden tillsammans ger ingen entydig datering men denna bör ligga inom metalltid, bronsålder till äldre järnålder absolut tidigast yngre stenålder.

Vid jämförelse med de fynd och anläggningar vilka påträffades år 1994 på fastigheten Kusters-Röd på Sydkoster finns vissa likheter. På bägge platserna fanns anläggningar med skörbränd sten och kol, samt slagen flinta funna på en nivå runt 15 meter över havet. Dateringen av boplatsen på Sydkoster visade att man vistats här under bronsålder då området bestått av ett kluster av mindre öar i den allra yttersta skärgården.

Enligt strandlinjeförskjutningskurvan framtagen av Tore Påsse, från Sveriges Geologiska Undersökningar, låg troligen havsnivån i norra Bohuslän under bronsåldern på mellan 5 till 10 meter över havet (Påsse, T. 1996). Möjligheten finns att de lämningar som finns inom Nordkoster 1:59 belägna runt 15 meter över havet till och med kan vara så tidiga som från yngre stenålder.

Den del av boplatsen som ligger inom detaljplaneområdet visade sig vara av en ringa omfattning, eventuellt var detta utkanten av en mindre boplats, delvis redan förstörd av senare täktning. Det kan dock inte uteslutas att

Figur 3: Kokgrop (A1) påträffad i schakt 3 i områdets sydvästra del. Foto, Åsa Algotsson.

boplatsen fortsätter i de outredda partierna på intilliggande fastigheter väster om planområdet.

Gropar, med eller utan vall, i klapperstensfält, liknande den (A4) som påträffades i klapperstensområdet i undersökningsområdets norra del, är en kategori av lämningar som allt mer kommer att uppmärksammas i Bohuslän. Liknande typer av anläggningar förekommer längs norrlandskusten och har visat sig utgöra alltifrån förvaringsgropar och jakt/fiskeskydd till tillfälliga bosättningar. Dessa gropar har tidsställningar från förhistorisk tid och framåt och bedöms vanligen vara fasta fornlämningar. Vid undersökning av anläggningens centrala delar påträffades inget av antikvariskt intresse. Bristen på klarläggande indikationer om lämningens tidsställning och funktion gör att denna anläggning inte anses ha fornlämningsstatus.

Åtgärdsförslag

Bohusläns museum anser att det inom det berörda planområdet finns anläggningar och fynd som tyder på rester av en förhistorisk boplats. De undersökta lämningarna anses dock inte vara av sådan dignitet eller omfattning att fortsatta undersökningar är motiverade inom planområdet.

Topografin i området antyder dock att den förhistoriska boplatsen kan sträcka sig ytterligare åt sydväst det vill säga utanför det nu aktuella planområdet.

Utlåtande

Bohusläns museum anser inte att de lämningar som påträffades vid utredningen motiverar fortsatta undersökningar inom planområdet. Utredningen ger dock en antydning om att idag okända lämningar efter strandbundna, förhistoriska boplatsaktiviteter kan finnas väster om planområdet.

Referenser

- Länsstyrelsen mfl. 1995 Värdefulla odlingslandskap i Göteborg och Bohuslän.
Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur och kulturmiljövärden. 1995:21. Göteborg.

Otryckta källor

- Ortman, O 1994 KOSTER-RÖD, Koster-röd 1:7, Tjärnö socken, Strömstad kommun, arkeologisk utredning, Bohusläns museum rapport 1994:18
- Påsse, T. 1996 Mathematical model of the shore level displacement in Fennoscandia. Sveriges geologiska undersökningar, Göteborg, Sweden. *Svensk kärnbränslehantering AB. Technical report 96-24.* Stockholm.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr: 220-17328-2001
BM dnr: 584/00K
BM pnr: 934/4107
Län: Västra Götalands län
Kommun: Strömstad
Socken: Tjärnö
Fastighet: Nordkoster 1:59 mfl.

Ek. karta: 9084
Läge: X 6540460, Y 1223860,
Z 13 – 34 m ö h
Koordinatsystem: Lokalt
Höjdsystem: Rikets
Uppdragsgivare: Göran Lyth, Reservatet Nordkoster AB, Pl 52,
452 04 NORDKOSTER
Ansvarig institution: Bohusläns museum
Projektledare: Åsa Algotsson
Fältpersonal: Ingela Lundin

Fältarbetstid: 2001 – 04 - 09
Arkeologtimmar: 15 tim
Undersökt yta: 48 m²

Arkiv: Bohusläns museums arkiv
Fynd: Förvaras på Bohusläns museum UM 29183

Figurförteckning

Figur 1: Utsnitt ur GSD-Fastighets kartan, blad 9084 med platsen för undersökningen markerad. Skala 1:20 000. Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L1999/3. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriverket 2006-08-10. Dnr 601-2006/1439. Inklipp; utsnitt Röda kartan 1:400 000 med undersökningsområdet symboliskt markerat.

Figur 2: Plankarta över undersökningsområdet med inmätta schakt, provgropar och anläggningar markerade. Skala 1:1000. Observera att schakt 8 och 9 ej mättes in.

Figur 3: Kokgrop (A1) påträffad i schakt 3 i områdets sydvästra del. Foto, Åsa Algotsson.

Bilagor

Bilaga 1. Tabell 1: Schaktbeskrivning, Tabell 2: Provgropar

Bilaga 2. Tabell 3: Anläggningar

Bilaga 3. Tabell 4: Fynd

BILAGA 1

Tabell 1: Schaktbeskrivning

Schaktnr	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Lagerbeskrivn	Anläggning J/N	Fynd J/N	Kommentar
1	3,00	1,20	0,35	Grusig sand		J	
2	2,00	1,20	0,40	Grusig sand m enstaka större block		J	
3	8,00	1,20	0,30	Sand	J	J	Kokgrop (A1) + K-lager (A2)
4	4,50	1,20	0,20	Grusig sand m inslag av enstaka stenar	J	J	K-lager (A3)
5	3,00	1,20	0,20	Grusig sand			
6	2,00	1,20	0,15	Grusig sand			
7	2,00	1,20	0,15	Grusig sand			
8	1,00	1,20	0,20	Blockig sand m grus			Ej inmätt
9	2,00	1,20	0,15	Blockig sand m grus			Ej inmätt

Tabell 2: Provgropar

Ruta nr	Längd/bredd (m)	Djup (m)	Lagerbeskrivning	Kommentar
1-4	0,5x0,5	0,3	humös sand, fuktigt	i bergssänka
5-8	0,5x0,5	0,1	klapper och grus	i klapper
9	0,5x0,5	0,1	klapper och grus	i klapper
10-11	0,5x0,5	0,1	sandig morän	i klapper vid bergsfot
12	0,5x0,5	0,25	sandig morän	i bergsgip

BILAGA 2

Tabell 3: Anläggningar

Anläggningsnr	Typ	Form (i plan)	Djup (m)	Fyllning	Fynd J/N	Kommentar
1	kokgrop	rund	0.45	Skörbr sten, enstaka kolbitar, gråsvart sotig sand	J	Schakt 2
2	kulturlager med skärersten och flinta	hästskoforma	0.05	Gråbrun sand med inslag av grus o skärviga stenar	J	Schakt 2
3	kulturlager med flintkoncentration	oregelbundet	0.03	Gråbrun sand m inslag av grus	J	Schakt 4
4	Grop i klapper	rundoval	0.5	Klapperstenar, 0,3 – 0,6 m, gråbrun sandig grus.	N	Omgivande vall av 0,5 – 0,7 m stora stenar

BILAGA 3

Tabell 4: Fynd

Fyndnr	Sakord	Material	Antal	Vikt (g)	Fyndomständighet	Kommentar
1	Övrigt slagen	flinta	2		S1	svallade - ej tillvaratagna
2	Övrigt slagen	flinta	1		S2, i sand med block	
3	Knacksten	gnejs	1		S3	
4	Avslag m retusch	flinta	1		S3, utanför A1 och A2	en långa? m sidoretusch
5	Avslag	flinta	1		S3, vid A1	ett stort avslag (yxavslag?)
6	Avslag	flinta	14		S3, A2	varav: 6 helt eller delvis lätt "vindpinade" på ena sidan, 1 med ev. bruksretusch, en tillhörande bit och ev. frostsprängning, 1 bränt avslag
7	Övrigt slagen	flinta	17		S3, A2	Varav 7 brända (två som hör ihop), 7 helt eller delvis svallade/"vindpinade".
8	Splitter	flinta	5		S3, A2	
9	Avslag	kvarts	7		S3, A2	varav: 2 med städteknik från bipolär kärna, 3 med ev. brukningsspår
10	Splitter	kvarts	1		S3, vid A1	
11	Kärna	flinta	1		S4, A3	en del av övrig kärna
12	Avslag	flinta	21		S4, A3	varav: 20 från samma kärna (två passar ihop)
13	Övrigt slagen	flinta	1		S4, A3	en övrigt slagen, delvis svallad/"vindpinad"
14	Avslag	basalt	1		S4, A3	
15	Avslag	kvarts	1		S4, A3	ett avslag med städteknik, från bipolär kärna
16	Övrigt slagen	kvarts	3		S4, A3	- ej tillvaratagna